

Idea (myšlenka adventivní)

O ‚myšlence‘ můžeme mluvit ve dvojitým smyslu: buď máme na mysli jakýsi výkon našeho myšlení, anebo jako „něco“, co k nám přichází. V tomto druhém smyslu budeme raději mluvit o „ideji“ (ovšem nikoli v platónském smyslu), abychom předešli terminologické konfuzi. Idea je něco jako ‚nápad‘ ve smyslu toho co na nás „padá“ (co na nás padá, nikoli co nás napadá v běžném významu nějaké vzpomínky apod.), zkrátka je to něco co „přichází“, co má „adventivní“ charakter. A ovšem je třeba hned dodat: co k nám přichází nikoli ‚odněkud‘, nýbrž naopak jakoby ‚odnikud‘ (tak mluvil o ideji třeba Rádl v Útěše: „z ničeho nic mu napadlo“). Takže nemá dobrý smysl, tázat se ‚odkud‘, protože než nás taková idea ‚napadne‘, nikde není ani nebyla, odkud by mohla přicházet jako už ‚skutečná‘, ‚jsoucí‘. Ale dobrý smysl má říci ‚kudy‘: přes subjekt, či jeho prostřednictvím, ‚skrze‘ subjekt, a stává právě díky tomu konkrétnímu (a ne jakémukoli, nýbrž hlavně lidskému) subjektu skutečností, stává se ‚myšlenkou myšlenou‘, je v určitém subjektu a v jeho myšlení (proto jde o myslící subjekt) skutečností, tj. uskutečněnou myšlenkou (což je třeba nezaměňovat v konfuzi třeba s karteziánským rozlišením ‚idea ideata‘ a ‚idea ideans‘). Je třeba přezkoumat, co vlastně lze říci bližšího o takovéto „ideji“, která zcela náleží do oblasti nepředmětnosti, ale zdaleka není ‚ničím‘, tj. součástí ‚nicoty‘ (natož jejím ‚plodem‘, ‚výtvorem‘). Protože je ‚přicházející‘, nemůže být ani výtvorem subjektu, k němuž teprve přichází jako ještě neuskutečněná (a tedy nemyšlená). Má-li vskutku přicházet, musí být nějak schopna pohybu ještě před oslovením určitého subjektu, tj. tak, že není uskutečňována až subjektem. Naším problémem je tedy nejen, jak vzniká idea (nezdá se, že by bylo možné přidržet se Platónova pojetí, že je ‚věčná‘ a zejména ‚nehybná‘, trvajíc sama sebou. Jestliže má idea přicházet, musí být schopna jakéhosi ‚pohybu‘, jemuž ovšem chybí vnější stránka. Pokud je schopna takového zvláštního ‚pohybu‘ museli bychom připustit, že idea sama je jakýmsi zvláštním děním, a to ještě před odpovědí subjektu, který na ni (na její příchod či přícházení) reaguje, odpovídá tím, že se ideou nechá ovládnout). A ani to není docela správné: subjekt tu není tím, kdo (nebo co) se ‚nechává‘ ideou oslovit, ale jejímu oslovení vychází vstříc, což ovšem je zapotřebí rádně domyslet: jde o problém, zda je subjekt možno označit (a myslet) jako existující (ex-sto je původně ‚stát ven ze sebe‘): jak by mohlo subjekt stát ‚ven ze sebe‘ ještě na pomezí nepředmětnosti či dokonce ještě v rámci v mezích nepředmětnosti? Může subjekt vůbec nějak ‚vycházet‘ vstříc oslovující ideji?

(Praha, 190327-5.)